

מעריך שיעור בנושא האנשים השקופים מתוך מערך ליום כבוד האדם של המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים

מטרות המעריך:

- התלמיד יבחין בין המושג "כבוד" למושג "כבוד האדם"
- התלמיד ידע שעריך כבוד האדם הוא הבסיס לכול זכויות האדם
- התלמיד יבין כי כבוד האדם מחייב התייחסות שווה לכל אדם באשר הוא אדם.
- התלמיד יבין שחובתנו להתייחס לאנשים הפשוטים בכבוד ובאופן שיווני בשל היותם בני אדם.
- התלמיד יכיר את הביטוי "אנשים שקופים"
- התלמיד יזהה מי הם האנשים " השקופים" בחייו.
- התלמיד יציע הצעות לשיפור היחס לאנשים אלה.

משך זמן הפעילות: 90 דק'

שלב א'

המורה יפתח בשאלות.

מי הם אנשים מכובדים? המורה יכתוב על הלוח את התשובות. אם ניתן להבחין בין סוגים שונים של כבוד, כדאי לשאול את התלמידים האם הם יכולים למיין ועל פי מה מיינו.
מדוע אנחנו הופכים אותם למכובדים? / מדוע הם נחשבים למכובדים בענייננו?
האם אישה העובדת בניקיון מבוקר עד לילה כדי לפרנס את ילדיה ולהבטיח את עתידם מכובדת פחות? יותר? ואם היא חשובה יותר האם אנחנו אכן מביעים יחס של כבוד לאנשים האלה סביבנו?
מדוע?

בשלב הזה כדאי לתת לתלמידים את ההגדרות של כבוד וכבוד האדם כפי שהוצגו ברקע למורה ולשאול מה ההבדל בין כבוד לכבוד האדם?

הכבוד (honor). הכבוד הוא ערך המבחין בין אנשים על פי חשיבותם, מעמדם, ייחוסם, עושרם, או תכונות אחרות, שחלקן קשורות במשפחותיהם וחלקן ניתנות לרכישה. הכבוד הוא ערך המעודד אנשים להתחרות אלה באלה כדי לרכוש יותר מעמד ולהתנשא מעל אחרים.

כבוד האדם (dignity) מדגיש את השותפות המלאה והמוחלטת של כל בני האדם באנושיות, ובערך האחיד והמשותף של כולם מעצם היותם אנושיים. יש המבחינים בין הכבוד וכבוד האדם על ידי כינוי כבוד האדם "כבוד סגולי", ואת הכבוד – "הדרת-כבוד".

המורה יקרין לתלמידים את הקליפ של קובי עוז "שוועת עניים תשמע" (ניתן לעשות גם שימוש בסמארטפונים. הקישור- בהמשך). קודם להקרנת הקליפ יש לחלק לתלמידים את מילות

התפילה :

מציל עני

מחזק ממנו

ועני ואביון מגוזלו

שְׁוַעַת עֲנִיִּים

אתה תשמע

צעקת הדל

תקשיב

ותושיע (תהילים, פרק ל"ה)

המורה יבקש מהתלמידים בזמן הצפייה בקליפ לנסות לראות מה היחס בין מילות התפילה לבין המציאות המשתקפת.

(לינק לקליפ שאורכו 09:40 דק', <http://www.youtube.com/watch?v=eTXO9ntdLo8>)

המורה ישאל :

"צעקת הדל" – האם האנשים שראינו צועקים?

איך נשמעת צעקתם? ומדוע?

מה הרגשנו כשראינו את הדמויות בקליפ?

האם בעוברינו על פני אנשים אלה ברחוב, חשבנו על האיש בעל היד המושטת? מה שמו? איפה הוא

גר? מה הוא היה פעם? האם יש לו ילדים?

האם נתנו וגם חייכנו אליו? ברכנו אותו?

שקופים! "האנשים השקופים" – כדאי לכתוב את הביטוי על הלוח ולשאול את התלמידים מה

פירוש הביטוי?

מדוע יש אנשים שקופים בחיינו?

איפה נפגע ערך כבוד האדם?

שלב ב' - קבוצתי

ניתן לחלק את התלמידים לזוגות או לקבוצות ולחלק להם את אחד הסיפורים מתוך הנספחים שבהמשך, לפי בחירת המורה. התלמידים יקראו ביחד את הסיפור/קטע ויענו על השאלות.

☒ מי הם האנשים השקופים בחיינו?

☒ האם קיים אדם אחד, אותו אתם רואים באופן קבוע ומעולם לא הסברתם לו פנים? ברכתם לשלום? שאלתם לשלומו? שאלתם לשמו? (לדוגמא: השומר? המנקה? אב בית? נהג הסעה? קבצן ברחוב?) - **כל תלמיד יבחר אדם אחד אותו הוא רוצה לכבד יותר ויחשוב מה הדבר שיגרום לאותו אדם להרגיש יותר מכובד.**

שלב ג' - במליאה

עושים סבב וכל תלמיד שמעוניין לשתף באחת השאלות עליה ענה בקבוצה או מי הוא האיש. מומלץ להחליט על אדם בתוך בית הספר שכל הכיתה לוקחת על עצמה לכבד יותר ומהם הדברים שישמרו על כבודו כאדם

קטעים / נספחים

א. הכוח באמירת "שלום"

הכוח של מאור פנים ואכפתיות הוא עצום ורב.

לאחרונה התפרסם סיפור אמיתי שארע ליהודי שעבד במעבדה בבניין משרדים ענק בארה"ב.

יום אחד בשעת ערב מאוחרת הוא נתקע בתוך אחד המקררים שבמעבדה ולא הצליח לצאת.

לאחר שצעק וצעק הוא הבין שכולם כבר הלכו והיה משוכנע שימצאו את גופתו הקפואה רק בבוקר למחרת. פתאום הגיע השומר של הבניין ופתח את הדלת מבחוץ.

אחרי שאותו יהודי נרגע הוא שאל "איך ידעת שאני פה?" אמר לו השומר "לא ידעתי שאתה פה. חיפשתי אותך" "חיפשת אותי?!" ענה היהודי בתדהמה.

השומר השיב: "אתה היחיד מבין אלפי עובדי הבניין שאומר לי שלום בכל בוקר והיחיד שבחמש בערב מברך אותי ערב טוב. אף אחד חוץ ממך לא רואה אותי. אני מחכה לשעה חמש כדי לשמוע ממך ברכת שלום, והיום כשהגיע השעה ולא יצאת - החלטתי לבוא ולראות מה קרה לך. עליתי למעבדה, שמעתי אותך צועק ופתחתי את הדלת."

ב. סיפורם של גלי ובוריס -

בתי גלי הייתה בת ארבע כאשר ערב אחד היא הפתיעה אותי תוך כדי טיול במדרחוב בירושלים.

"אבא, אני רוצה שקל", ביקשה.

"בשביל מה?!", שאלתי.

"בשביל לתת לבוריס", ענתה.

אינני מכיר אף בוריס ולבטח לא אחד כזה שמנהל עסקים עם בתי הקטנה, לכן אך טבעי היה שאשאל אותה:

"מי זה בוריס בדיוק?"

"נו, אתה יודע...", אמרה בקולה הקטן, "זה שמנגן."

הבנתי מייד שהיא מתכוונת לאותו הנגן המנגן למחיתו במנדולינה, נתון לחסדיהם ולטוב ליבם של העוברים ושבים. עם זאת הופתעתי שהיא יודעת את שמו.

גלי לקחה את המטבע וניגשה לנגן שהיה מרוכז בחפציו באותה שעה. היא נעמדה לפניו ומשלא זכתה לתשומת ליבו פנתה אליו בקול שקט:

"בוריס, זה בשבילך."

הנגן הרים את עיניו והתבונן בה בהשתאות:

"איך את יודעת שקוראים לי בוריס?!", שאל במבטאו הכבד.

בתי הקטנה הביטה בו שנייה קצרה ואמרה:

"אמרת לי בפעם שעברה!"

" אבל איך זכרת? ", שאל הנגן ואור גדול נגלה בעיניו .
 על כך לבתי לא הייתה תשובה. למעשה השאלה כלל לא הייתה "מובנת" לה, כאילו חשבה בליבה :
 "מה הבעיה?... אמרת לי את שמך ואני זכרתי. מה כאן מפתיע כל-כך.?"

התבוננתי במחזה מהצד בתדהמה. נדהמתי מהעובדה שאותו אדם היה בעיניי חלק אינטגרלי
 מהנוף העירוני בארצנו, כזה שחולפים על פניו מבלי להקדיש לו חלקיק של תשומת לב, ומאידך,
 בשביל גלי הוא היה 'בוריס'! אדם עם שם, כמוני וכמוה, אדם מעניין הגורם לה הנאה בנגינתו.

תדהמתי הייתה כאין וכאפס לעומת הדבר הבא שקרה.
 בוריס התיישר, לקח את המנדולינה לידי, והחל מפיך מספר צלילים ממיתרי הכלי. גלי במקביל
 הניחה את השקל בתוך קופסת הפח החלודה, ובו ברגע בוריס הפסיק את נגינתו.

הוא כרע אל עבר קופסת הפח, הוציא מתוכה את המטבע והחזיר אותו לגלי.
 "את חברה שלי", אמר בחיוך רחב לב, "בשבילך אני מנגן חינם", והמשיך בנגינתו...

ג. האנשים השקופים -

הם נמצאים בינינו בכל מקום.

ברחוב, בעבודה, בדירה שממול.

הם קמים בבוקר, יוצאים לרחוב, אוכלים, ישנים.. בדיוק כמונו ..רק שאנחנו לא רואים.

אלה הם האנשים השקופים.

הם יכולים לבלות אתנו לגמרי במקרה ערב שלם בין חברים,

כשאף אחד לא מבחין בהם.

הם כמהים, לפעמים נלהבים, הרבה מאוכזבים.. מחפשים כמו כולם אהבה.

חיים את היום יום, כשהם בלתי נראים.

הם יכולים להיות פה בינינו חיים שלמים לפעמים מבלי שאף אחד ידע..

ואין מי ששומע, אין מי שרואה, לאף אחד לא איכפת.

כמו טיפות של גשם שוטף על שמשת החלון.. כשאי אפשר להבחין בין טיפה לטיפה..

הכל שקוף.. בלתי נראה.. בלתי ניתן לבידול או הבחנה .

קרה שנתקלתי בחנות בגדים באיש שקוף, וראיתי את עצמי דרכו במראה.

עצרתי לרגע.. אמרתי סתם שלום ומה נשמע.. לרגע הוא לא היה שקוף.

לרגע אחד הוא התמלא ולזמן מה פשוט נראה נפלא .

הכרתי פעם איש שקוף אחד שמצא לו אהבה.. של אשה שקופה.

ברגע שנגעה לו בלב, הוא נצבע.

הם נשארו בעיני הרוב הצבוע שקופים,

אך לפעמים בלילות כשהיו רק הם שניהם גם אם זה בין אנשים,
ניתן היה להבחין בגוון של צבע, אמנם דהוי בעיני אחרים,
אך עצום ומסנוור בעיניהם,
כמו קשת שיוצאת לה אחרי הגשם השקוף מבעד לעננים ,
והיא יפה..רק כי קרן אחת של שמש בה נגעה.

ד. סרט דקומנטרי של גיא בר בנושא ההומלסים והאנשים השקופים בחברה הישראלית.

אורכו של הסרט כ- 25 דקות. המורה צריך להפעיל שיקול דעת האם הסרט והאופן בו הוא מציג את הדברים מתאים לתלמידי כיתתו.

<http://www.youtube.com/watch?v=kwHEwxzJKs>

ה. עובדי הקבלן – כתבה מ"מעריב"

<http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/051/752.html>

חילי טרופר | 22/2/2006

אנו פוגשים אותם מדי יום. בכל מקום. אך אם נתבקש, נתקשה לשחזר את תווי פניהם. אנו חולפים על פניהם, נעזרים בשירותיהם ונהנים מעבודתם ובכל זאת הם נותרים שקופים עבורנו. אלה הם המאבטחים, המנקות, הקופאיות ועובדי מפעלים רבים. אלה הם עובדי הקבלן. חברות הקבלן מספקות, כביכול, שירותים, לא אנשים. אינך שוכר אנשים על מנת שינקו, ישמרו, יתחזקו וכיוצא באלה, אלא אתה מזמין "שירותים". משל הזמנת נייר למדפסת או חומרי ניקוי למטבח. לשירות המוזמן אין שם ואין פנים. יש לו רק תוצאה: מסדרון נקי, כניסה מאובטחת.

חשוב לזכור: עובדי הקבלן אינם קבוצה של פרזיטים עצלנים המבקשים לחיות על החשבון החברה כולה, כדימוי שלעתים מבקש משרד האוצר לתת לקבוצה זו. מדובר בקבוצה גדולה ביותר באוכלוסייה אשר מבקשת להתפרנס בכבוד מבלי להיזקק לחסדיהם של אחרים. קבוצה של אנשים המשכימים מדי בוקר לעבודתם, שבים לא פעם בשעות מאוחרות לביתם, עוסקים בעבודות שרובנו לא היינו מוכנים לעשות ובכל זאת חיים בדלות נוראה.

מתחת לאפנו קורם עור וגידים שוק עבדים מודרני. מבלי דעת אנו נהנים ומשתמשים בשירותי העבדים החדשים. כאשר אנו חשים בנוח בבית הקפה, במידה רבה זה בזכותו של המאבטח העומד בחוץ בקור ובחום. כאשר אנו מסיימים את תפילותינו בבית הכנסת או את עבודתנו במשרד, לא גמדים, רואים ואינם נראים, מנקים אחרינו, אלא מנקים ומנקות קשי יום, שעובדים תחת לחץ מתמיד, בשעות לא שעות ובתנאים מבזים ופוגעניים. האם כל זה מטריד אותנו?

סיפורם העגום של עובדי הקבלן מסמל, אולי טוב יותר מכל סיפור אחר, את הידרדרותה המוסרית של החברה הישראלית. מדינה שבה כבוד האדם היה למרמס ולמעלה ממאה אלף עובדים בה חשופים לעושק ולניצול, כשהחברה האזרחית שותקת ולא פעם אף מסייעת, ולו בעקיפין, לעושק המדובר. זוהי חברה רקובה מבחינה מוסרית. אין דרך אחת להביט על הדברים: כולנו, עד אחרון האזרחים, נהנים מעבודתם של עובדי הקבלן, אך עוצמים את עינינו אל מול הפגיעה המתמשכת והסדרתית בהם. אשר על כן, כולנו שותפים לשחיתות מוסרית זו.

www.mtzedeck.org.il

חילי טרופר בן 28 הוא ממקימי עמותת "במעגלי צדק"